

До Спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
(79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14)

ВІДГУК

офіційного опонента Бобровник Світлани Василівни на дисертаційне дослідження
Гунько Наталії Юріївни на тему «**Зміни та доповнення до законів України:
загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання**», поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія
та історія держави і права;
історія політичних та правових учень

Здійснення реформування основних сфер життєдіяльності сучасного
суспільства та розвиток правової системи суттєво підвищують системостворюючу
роль закону як вищого за юридичною силою нормативно-правового акту та
нормативної основи законодавства. Різномасштабність аспектів вдосконалення
закону підтверджує актуальність обраної Н.Ю. Гунько дисертації, яка присвячена
одному із них – змінам та доповненням до законів України.

Актуальність дисертаційного дослідження Н.Ю. Гунько підтверджена також:

- необхідністю формування якісної, збалансованої системи нормативної
регламентації;
- відображенням інтенсивного розвитку суспільства у процесі створення
значної кількості законів, що зможе викликати зниження ефективності правового
регулювання;
- необхідністю подолання розбалансованості системи законодавства,
переобтяженого у т.ч. і коригуючими законами;
- важливістю забезпечення балансу нормативного масиву;
- необхідністю застосування законодавчої техніки та технології для
прийняття якісних законів;
- підвищенням ролі коригуючої законодавчої діяльності з метою оновлення
та виправлення законодавчих актів;
- відсутністю комплексних досліджень коригуючої законотворчої діяльності
як самостійної інституції у сучасній теоретичній науці;

- відсутністю теоретико-правових досліджень діяльності, метою якої є внесення змін та доповнень до законів України;

- обґрунтуванням категорій коригуюча законотворча діяльність та коригуюча техніка та технологія.

Наукової цінності роботі Гунько Наталії Юріївни додає її виконання в межах планових тем кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка.

Визначені дисертанткою завдання надали можливість досягти поставлену мету – виявлення основних загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології, способів розв'язання проблем її здійснення в Україні. Мова іде, перш за все, про з'ясування загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчості та визначення її поняття;

Виокремлення місця коригуючого закону серед різновидів законів; уточнення поняття законотворчої техніки; виокремлення коригуючої законотворчої техніки та її загальних і особливих ознак; уточнення категоріального апарату у цій сфері; з'ясування поняття, ознак та особливостей законотворчої технології та обґрунтування пропозицій щодо підвищення рівня та якості коригуючої законотворчої діяльності в Україні. Чітко розмежованими у роботі є об'єкт дослідження (законотворча діяльність, техніка та технологія) та його предмет (основні загальні ознаки та особливості коригуючої законотворчої діяльності, її техніки та технології).

Опрацювання більше 300 джерел нормативного, монографічного та науково-публіцистичного характеру; застосування діалектичного методологічного підходу, логічних прийомів, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів надало можливість обґрунтувати ідеї та положення, що підтверджують правомірність висновку про те, що дисертаційне дослідження Н.Ю. Гунько є одним із перших у вітчизняній загальнотеоретичній науці наукових праць, присвячених з'ясуванню основних загальних ознак та особливостей коригуючої законотворчої діяльності (із внесення змін і доповнень до законів), її техніки та технології. Особливої уваги заслуговують положення, обґрунтовані уперше, які складають авторський внесок у розроблювану проблему. Мова іде про основні загальні ознаки та особливості

коригуючої правотворчості як складової частини законотворчої діяльності, спрямованої на внесення змін і доповнень до первинних законів задля виправлення, оновлення їх змістовних та формальних параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня. Коригуючий закон визначено як різновид законів, що приймається органами законодавчої влади для коригування первинних законів, виправлення чи оновлення змістовних та формальних їх параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня. Дисертанткою обґрунтовано ознаки, особливості та поняття коригуючої законодавчої техніки, коригуючої законодавчої технології. Обґрунтовано пропозиції щодо розв'язання проблем здійснення коригуючої законотворчої техніки та технології в Україні. Не викликають сумніву і положення, які удосконалено та які набули подальшого розвитку.

Положення та ідеї Гунько Н.Ю. апробовані на засіданні кафедри, де робота виконувалась; 6-ти статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, одна з яких – зарубіжному виданні; 4- тезах доповідей на наукових конференціях. Апробація ідей дисертації Гунько Н.Ю. у освітній діяльності підтверджена відповідним актом.

Логічною і послідовною та націленою на досягнення поставленої мети є структура дисертаційного дослідження Гунько Н.Ю.

Розділ 1 присвячений методологічним основам дослідження внесення змін та доповнень до законів України. В ньому зроблено аналіз напрацювань з питань коригуючої законодавчої техніки та технології, а також запропоновано методологічну основу дослідження.

Результатом аналізу літературних джерел став справедливим висновок про те, що деякі аспекти проблем внесення змін та доповнень до законів України були досліджені в контексті вивчення законів, законотворчості, законотворчої техніки (с. 23). Виходячи із цього дисертантка пропонує класифікувати наукові позиції на декілька напрямків, а саме:

- закони про внесення змін та доповнень до законів, пов'язані з природою законів;

- коригуюча законотворча діяльність пов'язана з поняттям законотворчості, законотворчого процесу;

- коригуючої законотворчої техніки та технології, пов'язаної з поняттям юридичної, правотворчої, законотворчої техніки та технології;

- внесення змін та доповнень до законів (с. 24).

Кожен із зазначених напрямків досліджений окремо та визначено позитивні та негативні риси стосовно аналізу внесення змін та доповнень до законів України (с. 24, 25, 27, 29). В результаті дисертантка доходить висновку, що питання коригування законів України, проблеми коригуючої законотворчої діяльності в Україні та способів їх розв'язання є малодослідженими та потребують поглибленого наукового аналізу (с. 30).

З огляду на особливості об'єкту та предмету дисертанткою обґрунтовано методологічну основу дослідження, яка включає філософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні підходи та методи пізнання. Окремо розглянуто роль у дослідженні діалектичного підходу (с. 31-32), логічних прийомів пізнання (аналізу, синтезу, індукції, дедукції) (с. 32-33); із системи загальнонаукових методів особливу увагу приділено діяльнісному (с. 33-34), системному (с. 34-35), соціологічному (с. 35-37). Серед спеціально-юридичних використовувались методи юридичного аналізу, термінологічний, методи конструкцій та документального оформлення моделювання (с. 37-39). Важливими для отримання знань про закономірності коригуючої законодавчої діяльності відведено прийомам абстрагування, узагальнення та формалізації (с. 39-40). Обраний дисертанткою методологічний інструментарій сприяв досягненню мети та завдань дисертації.

Розділ 2 дисертації присвячено з'ясуванню теоретичних основ дослідження внесення змін та доповнень до законів України. Цілком логічно, що він розпочинається із обґрунтування поняття коригуючої законотворчої діяльності. Через характеристику соціальної діяльності авторка обґрунтовує поняття юридичної діяльності, визначаючи такі її структурні елементи, як мета, суб'єкт. Об'єкт, дії суб'єкта, способи, засоби та результат та обґрунтовує поняття законотворча діяльність та її ознаки. Стверджується, що оскільки коригуючи

законотворча діяльність є складовою законотворчої, їй притаманні загальні для законотворчості ознаки та особливі, що вказують на самостійність коригуючої законотворчості. Коригуюча законотворча діяльність визначена як складова частина законотворчої діяльності що спрямована на внесення змін та доповнень до первинних законів задля виправлення чи оновлення їхніх змістовних та формальних параметрів, забезпечення їх належного рівня.

В результаті визначення природи законів як правового явища дисертантка аналізує нормативно-правові акти різних держав, що вміщують поняття коригуючих законів та з'ясовує особливості їх структури, мети, форми. Запропоновано авторське визначення коригуючого закону як різновиду законів, що приймається органом законодавчої влади для коригування первинних законів, виправлення та оновлення змістовних та формальних їх параметрів, забезпечення їх належного регулятивного рівня. В процесі дослідження охарактеризовано співвідношення між коригуючими законами, перехідними положеннями законів та законами у новій редакції як юридичними формами об'єктивації результатів коригуючої законотворчої діяльності. Обґрунтована необхідність результатів коригуючої законотворчої діяльності об'єктивувати саме у коригуючих законах.

Техніко-технологічні питання коригуючої законотворчої діяльності стали предметом аналізу розділу 3 дисертації Гулько Н.Ю. Розпочинається він із обґрунтування поняття коригуючої законотворчої техніки. З'ясовуючи існуючі у науці визначення законотворчої техніки, правотворчої техніки, юридичної техніки та нормотворчої техніки, дисертант пропонує узагальнену їх характеристику як юридичної техніки. Аналізуючи законотворчу техніку як систему прийомів і засобів, які забезпечують створення, опублікування, коригування законів, припинення їх чинності, дисертантка наголошує на відсутності реалізації понять «техніка внесення змін та доповнень до законів» та «зміни та доповнення до законів».

Коригуюча законотворча техніка визначена як спосіб коригуючої законотворчої діяльності, що складається з прийомів внесення змін та доповнень і спрямована на виправлення та/або оновлення законів. Особлива увага приділена

таким засобам коригуючої законотворчої техніки як дефініції, юридичні конструкції.

З метою ефективного застосування коригуючої законотворчої техніки у дисертації досліджена проблема технології. Наголошуючи на відсутності єдності наукових підходів до поняття юридична технологія, законотворча технологія та законодавча технологія, дисертантка обґрунтовує власне бачення категорії законотворча технологія. Вірним є твердження Н.Ю. Гунько про співвідношення категорій законотворча технологія як загального та особливого. Обґрунтована потреба щодо створення правил підготовки та розгляду корегуючих законопроектів з урахуванням вимог і до коригуючої законотворчої діяльності загалом, і до її особливостей.

Розділ 4 дисертаційного дослідження Гунько Н.Ю. має практичне спрямування і присвячений з'ясуванню сучасного стану та розвитку коригуючої законотворчої діяльності в Україні. Серед проблем цього виду діяльності виокремлено відсутність самостійного обліку результатів коригуючої законотворчої діяльності, недостатня увага до питань коригуючої законотворчої діяльності та її результатів, недосконалість виправлення та оновлення законів, відсутність нормативно-правового акту про коригуючу законотворчість, наявність правотворчих помилок, невідповідність змісту законодавчих актів реальним суспільним відносинам, відсутність належного професіоналізму суб'єктів правотворчості, недотримання термінологічних вимог, невизначеність місця коригуючих законів в чинній системі джерел права.

Подолання цих проблем можливо шляхом застосування запропонованих дисертанткою засобів. Серед них визначено нормативне закріплення порядку та правил здійснення коригуючої законотворчої діяльності, напрацювання рекомендацій юридико-технічного та технологічного коригуючого характеру, об'єктивний вибір форми виразу результатів коригуючої законотворчої діяльності, закріплення єдиного порядку здійснення коригуючої законотворчої діяльності, змістовних та формальних вимог до коригування законів, здійснення моніторингу коригуючої діяльності, закріплення повноважень суб'єктів, які її здійснюють, посилення уваги науковців до проблем коригуючої законотворчої діяльності.

Висновки до розділів та дисертації в цілому відображають в узагальненому вигляді основні ідеї та положення дослідження Н.Ю. Гунько та основним завданням роботи. Автореферат дисертації відображає основні положення дисертаційного дослідження. Однак, як і будь-яке творе дослідження, запропоноване не позбавлене певних неточностей та викликає певні зауваження націлені на уточнення авторської позиції із спірних питань:

1. У дисертації за функціями законів виокремлюється такий їх різновид, як обслуговуючі закони, серед яких і закон про внесення змін та доповнень до законів. У підрозділі 2.2 дисертації містяться положення про основні загальні ознаки та особливості такого закону, сформульовано визначення його поняття. У роботі пропонується замінити термін «закон про внесення змін та доповнень до законів» на термін «коригуючий закон», як і термін «діяльність із внесення змін та доповнень до законів» на термін «коригуюча законотворча діяльність». Водночас, незважаючи на запропоновану заміну терміну, автор залишає назву підрозділу 2.2 «Закон про внесення змін та доповнень до законів». Окрім того, у тексті дисертації автор використовує і подвійну назву – коригуючий закон і закон про внесення змін та доповнень до законів.

Під час публічного захисту автору варто було б аргументувати свою позицію стосовно використання термінології.

2. У розділі 3 «Техніко-технологічні питання коригуючої законотворчої діяльності» автором виявлено співвідношення між поняттями законотворчої техніки і технології, коригуючої законотворчої техніки і технології із суміжними поняттями (юридична, правотворча техніка і технологія тощо), проте результати цього відображено тільки у висновках до розділу і не включено до загальних висновків дисертації. Так само, як і результати співвідношення понять коригуючої законотворчої діяльності і коригуючого закону зі суміжними поняттями (юридична, законодавча, законотворча і нормотворча діяльність, законотворчий процес тощо) відображено тільки у висновках до розділу 2. Видається, що вищезгадані результати також є науковим доробком і могли бути відображені у загальних висновках дисертації.

3. У процесі виявлення основних проблем коригуючої законотворчої діяльності в Україні (підрозділ 4.1), автор зазначає, що вони є причиною виникнення законотворчих помилок. Утім, автор не приділяє достатньо уваги аналізу причин, які спричиняють ці проблеми. Видається, що варто було би зупинитися окремо на цих питаннях та аргументувати свою позицію стосовно таких причин.

4. У підрозділі 4.2 дисертації «Основні способи розв'язання проблем коригуючої законотворчої діяльності в Україні» сформульовано авторські пропозиції щодо розв'язання проблем коригуючої законотворчої діяльності, удосконалення законотворчої діяльності загалом та її результатів – законів, зокрема і коригуючих. Автор звертає увагу на необхідність зниження рівня динамізму коригуючої законотворчої діяльності, зменшення кількості коригуючих законів тощо. Пропонується створити моніторингову програму, яка б містила положення про «індекс динамізму», який на думку автора, дозволяє запобігати чи долати ризики нестабільності системи законів. В роботі пропонується формула розрахунку такого показника і приклади такого розрахунку стосовно окремих нормативно-правових інститутів. Водночас важливою видається апробація такого індексу у законотворчій практиці, але вказівка про таку апробацію в дисертації відсутня.

5. У загальних висновках дисертації автор зазначає, що до розробки проблематики коригуючої законотворчої діяльності відсутня належна наукова увага, що знижує рівень наукового обґрунтування відповідних законодавчих положень. Відтак автор пропонує посилити увагу до досліджень цієї проблематики, але не конкретизує про які саме напрямки наукових досліджень йдеться.

Означені зауваження не мають принципового характеру та націлені на уточнення проблемних питань і не торкаються принципових здобутків дисертантки. Вони можуть стати в нагоді у подальших наукових пошуках.

Загальний висновок. На підставі викладеного вважаємо, що дисертаційне дослідження Гунько Наталії Юріївни «Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання» виконане на високому

професійному рівні, засвідчує здатність дисертантки до аналітичного мислення, наукової дискусії та обґрунтування власної наукової позиції. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, концепцій, розробок, відомостей, дотримано вимоги норм законодавства України про авторське право, надано інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень з відповідних джерел інформації.

Вважаємо, що аналіз публікацій автора, актуальності обраної дисертанткою теми, рівня обґрунтованості наукових положень визначає правомірність висновку про відповідність дисертаційної роботи Гунько Н.Ю. «Зміни та доповнення до законів України: загальнотеоретичні та техніко-технологічні питання» державним вимогам та п.п. 9, 10-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567 зі змінами, а дисертантка – Гунько Наталія Юріївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних, професор,
завідувач кафедри теорії та історії права та держави
Інституту права
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка**

С.В. Бобровник

ПЛАННС ЗАСІДКА
ВЧЕННИЙ СЕКРЕТАР НДЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
15.10.2020р.

